

УДК 323.2:355.4(477)

DOI [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2025-2\(78\)-8](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2025-2(78)-8)

Юрій ГОЛОВЕНЬ

аспірант кафедри політології та загальноправових дисциплін,
Національний університет «Запорізька політехніка»,
golovenyurii@gmail.com

ORCID: 0009-0006-3766-4291

Григорій БУКАНОВ

доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри конституційного,
адміністративного та трудового права,
Національний університет «Запорізька політехніка»,
vip.gregorov5@gmail.com

ORCID: 0000-0002-5398-5953

ТРАНСФОРМАЦІЯ КОНЦЕПТУ ПОЛІТИЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Стаття присвячена аналізу трансформації концепту політичної стабільності в умовах воєнного стану на прикладі російсько-української війни. Дослідження розкриває, як екстремальні умови війни змінюють традиційні уявлення про стабільність, акцентуючи увагу на адаптивності інститутів, суспільній консолідації, легітимності влади, балансі між безпекою та демократією, а також на ролі міжнародної підтримки в цих процесах. Політична стабільність в умовах військового стану в Україні в статті визначається як здатність системи підтримувати функціонування інститутів, зберігати єдність у суспільстві, ефективно протистояти воєнним викликам і гарантувати рівновагу між безпековими вимогами та дотриманням демократичних принципів. Ця концептуалізація ґрунтується на поєднанні класичних теорій політичної науки та сучасних підходів, адаптованих до кризових умов, враховує український досвід та відповідає міжнародній ситуації.

На основі системного підходу Істона, теорій легітимності Вебера і Ліпсета, теорії конфліктів Козера, підходів Кеохейна і Ная розроблено концептуальну модель, що поєднує внутрішню стійкість (інституційна адаптивність, суспільна єдність, економічна стійкість), зовнішню підтримку (постачання військового обладнання, фінансування та санкції) та демократичні механізми. Досвід України демонструє ключову роль громадянського суспільства у зміцненні національної єдності, протидії дезінформації та сприянні пошукам ефективних стратегій. Водночас він дає змогу визначити політичну стабільність у воєнний час як динамічний процес, який залежить від взаємодії внутрішніх і зовнішніх факторів, і може слугувати основою для аналізу інших країн у подібних умовах.

Доведено, що громадянське суспільство в Україні пом'якшує вплив обмежень демократичних свобод, які спричинені запровадженням 24 лютого 2022 року воєнного станом. Активна діяльність громадських організацій, правозахисних ініціатив і волонтерських мереж сприяє збереженню демократичного контролю та підтримує суспільну довіру до інститутів держави. Війна, впливаючи на глобальну стабільність, змінює безпекові, економічні та енергетичні підходи.

Ключові слова: політична стабільність, воєнний стан, російсько-українська війна, громадянське суспільство, легітимність влади, міжнародна підтримка.

Yurii Holoven, Hryhorii Bukanov. TRANSFORMATION OF THE CONCEPT OF POLITICAL STABILITY UNDER MARTIAL LAW

The article is devoted to the analysis of the transformation of the concept of political stability under martial law, using the example of the Russian-Ukrainian war. The study reveals how the extreme conditions of war alter traditional notions of stability, emphasizing the adaptability of institutions, social consolidation, the legitimacy of power, the balance between security and democracy, as well as the role of international support in these processes. Political stability under martial law in Ukraine is defined in the article as the ability of the system to support the functioning of institutions, maintain unity in society, effectively resist military challenges, and guarantee a balance between security requirements and adherence to democratic principles. This conceptualization is based on a synthesis of classical political science theories and modern approaches adapted to crisis conditions, takes into account Ukrainian experience and corresponds to the international situation.

Based on Easton's systemic approach, Weber and Lipset's legitimacy theories, Coser's conflict theory, and Keohane and Nye's approaches, a conceptual model has been developed that combines internal resilience (institutional adaptability, social cohesion, economic resilience), external support (supply of military equipment, financing, and sanctions), and democratic mechanisms. Ukraine's experience demonstrates the key role of civil society in strengthening national unity, countering disinformation, and facilitating the search for effective strategies. At the same time, it allows us to define political stability in wartime as a dynamic process that depends on the interaction of internal and external factors, and can serve as a basis for analyzing other countries in similar conditions.

It has been proven that civil society in Ukraine mitigates the impact of restrictions on democratic freedoms caused by the martial law introduced on February 24, 2022. The active work of civil society organizations, human rights initiatives, and volunteer networks contributes to maintaining democratic control and preserving public trust in state institutions. The war, affecting global stability, changes security, economic, and energy approaches.

Key words: political stability, martial law, Russian-Ukrainian war, civil society, legitimacy of power, international support.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження трансформації концепту політичної стабільності в умовах воєнного стану є надзвичайно високою, особливо в контексті російсько-української війни, яка розпочалася у 2014 році з анексії Криму та військових дій на Донбасі й трансформувалася у повномасштабне вторгнення росії в Україну у 2022 році. Цей військовий конфлікт не лише кардинально змінив політичну, соціальну та економічну ситуацію в Україні, але й вплинув на міжнародну політичну стабільність, створивши нові виклики для держав у всьому світі, підірвав залишки Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин. У таких умовах традиційні уявлення про політичну стабільність, що базуються на передбачуваності політичних процесів, легітимності влади та суспільній згоді, зазнають глибоких трансформацій, що робить тему статті критично важливою як для України, так і для глобального світу.

Насамперед, російсько-українська війна змусила переосмислити концепт політичної стабільності в Україні. У мирний час стабільність асоціюється з ефективною роботою демократичних інститутів, свободою слова та економічною стабільністю. Проте в умовах воєнного стану, запровадженого в Україні з 24 лютого 2022 року, пріоритети зміщуються до гарантування національної безпеки, мобілізації ресурсів і консолідації суспільства, легітимність влади дедалі більше залежить від її здатності ефективно протистояти зовнішній агресії, підтримуючи довіру громадян. Натомість знижується вплив традиційних демократичних процедур. Дослідження цих змін дозволяє зрозуміти, як Україна адаптує свою політичну систему до екстремальних умов, створюючи механізми, що сприяють підвищенню рівня її стабільності.

Водночас війна суттєво змінює суспільно-політичні процеси в Україні, відкриваючи як нові можливості, так і породжуючи ризики для стабільності. З одного боку, російська агресія призвела до безпрецедентної єдності українського суспільства, посилення патріотизму та зростання довіри до державних установ, що тимчасово зміцнило політичну стабільність. З іншого боку, тривалі воєнні дії, економічні труднощі, втрати на фронті та масове переміщення населення створюють передумови для

загострення соціальних проблем. Щоб оцінити перспективи політичної стабільності України, важливо проаналізувати ці суперечливі тенденції – це допоможе сформувати ефективні національні стратегії.

Російсько-українська війна має глобальні наслідки, які привертають дедалі більшу увагу міжнародної спільноти, що посилює значущість проблеми у світовому контексті, адже війна похитнула міжнародну стабільність і змусила багато країн, особливо в Європі, переглянути свої безпекові стратегії. Міжнародна підтримка – зокрема військова, фінансова й гуманітарна допомога від НАТО, ЄС та інших партнерів – допомагає Україні протистояти агресії, відіграючи ключову роль у збереженні її стійкості. Водночас економічні санкції проти росії, енергетична криза, масова міграція та інформаційна війна впливають не лише на Україну, а й на країни, які опосередковано залучені до конфлікту. Наприклад, через війну зросли ціни на енергоносії та продовольство, що спричинило труднощі для економічної й соціальної стабільності в багатьох країнах. Аналіз цих зв'язків дає змогу краще зрозуміти, як війна в одній країні впливає на міжнародну ситуацію.

Воєнний стан в Україні супроводжується надзвичайними заходами – зокрема обмеженням свободи слова, зібрань і преси – що викликає дискусії про те, наскільки зберігається баланс між безпекою та відповідністю демократичним принципам. У контексті російсько-української війни ці заходи часто сприймаються як необхідні для виживання держави, але їхній вплив на демократичні інститути потребує ретельного аналізу, особливо з огляду на міжнародні стандарти демократії, які відстежуються глобальними організаціями, такими як ООН, ОБСЄ та Рада Європи, це також дає змогу оцінити, як запроваджені обмеження впливають на суспільну довіру, політичну легітимність та збереження механізмів громадського контролю.

Таким чином, актуальність статті зумовлена необхідністю осмислення трансформації концепту політичної стабільності в умовах воєнного стану, запровадженого через збройну агресію росії. Дослідження цієї теми дає змогу поглибити теоретичне розуміння політичних процесів у кризових умовах, запропонувати

практичні шляхи для зміцнення стійкості політичних систем – як в Україні, так і в інших країнах, які зіштовхуються з воєнними конфліктами, – а також сприяти розробці ефективних стратегій стабілізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У наукових працях і публікаціях використовуються різні теоретичні та емпіричні підходи до аналізу трансформації поняття політичної стабільності, з акцентом на інституційних, соціальних, економічних і міжнародних чинниках.

Класичні праці, зокрема дослідження Д. Істона [5], сформуvalи підґрунтя для системного аналізу політичної стабільності. Істон розглядає стабільність як здатність політичної системи обробляти зовнішні виклики (економічні, соціальні, безпекові загрози) та генерувати внутрішні рішення, не втрачаючи цілісності [5]. Цей підхід є актуальним для аналізу в умовах воєнного стану, оскільки дозволяє оцінити адаптивність державних інститутів України до реалій, які створює війна. Однак системний підхід Істона меншою мірою враховує психологічні та культурні фактори, які є важливими в умовах збройного протистояння [5].

М. Вебер [11] і С. Ліпсет [9] у своїх працях акцентують увагу на легітимності влади як ключовому елементі політичної стабільності. Вебер підкреслює роль раціонально-легальної, харизматичної та традиційної легітимності [11], тоді як Ліпсет пов'язує стабільність із економічним розвитком і сприйняттям влади суспільством [9]. У контексті російсько-української війни ці ідеї допомагають пояснити зростання довіри до влади в Україні після 2022 року, коли харизматичне лідерство та ефективна протидія агресору стали основою легітимності [9; 11]. Водночас тривалий воєнний стан може створювати виклики для демократичної легітимності, спричинені обмеженнями свобод.

Л. Козер у своїй теорії конфліктів стверджує, що конфлікти можуть навіть зміцнювати суспільство. У воєнний час консолідація проти зовнішнього ворога, як це спостерігається в Україні, сприяє стабільності. Разом з тим, за Козером, конфлікти здатні суттєво дестабілізувати суспільство. В Україні економічні труднощі та соціальна втома створюють ризики внутрішніх конфліктів, які загрожують руйнуванню стабільності. Підхід Козера є цінним для розуміння подвійної ролі війни в контексті політичної стабільності, але потребує доповнення емпіричними даними для аналізу сучасних конфліктів [3].

Р. Кеохейн і Дж. Най [8] наголошують на впливі глобальних чинників на політичну стабільність, зокрема – міжнародної підтримки,

санкцій та нових геополітичних умов. У контексті російсько-української війни їхній підхід дає змогу проаналізувати значення військової та фінансової допомоги від країн НАТО і ЄС, а також санкцій проти росії. Водночас цей підхід зосереджений переважно на державних інституціях і потребує доповнення аналізом громадянського суспільства.

Емпіричні дослідження, зокрема робота Д. Ареля та Дж. Дрісколла [1], містять докладний аналіз етапів розвитку російсько-української війни. Автори наголошують на особливій ролі громадянського суспільства в Україні, зокрема волонтерського руху, який сприяв об'єднанню суспільства на підтримку Збройних Сил. Вони також досліджують вплив війни на суспільну єдність і довіру до влади – чинники, важливі для розуміння політичної стабільності в нинішній ситуації. Їхнє дослідження створює важливий контекст для аналізу українських подій, хоча приділяє менше уваги глобальним наслідкам [1].

Робота Т. Каротерса та В. Барндта подає теоретичне бачення ролі громадянського суспільства у підтримці демократії та стабільності. Автори зазначають, що активне громадянське суспільство здатне компенсувати обмеження демократичних свобод. Це має особливе значення для України, де ключову роль відіграють волонтерські організації, як-от «Повернись живим», і правозахисні ініціативи, зокрема «Центр громадянських свобод» [2]. Утім, їхній аналіз переважно стосується мирного часу, тому потребує адаптації до умов періоду воєнного стану [2].

Л. Даймонд досліджує роль громадянського суспільства та демократичних інститутів у забезпеченні стабільності. Він підкреслює, що громадянське суспільство може запобігати авторитаризму, що є важливим для України в умовах воєнного стану, коли обмеження свобод створюють такі ризики [4]. Його ідеї доповнюють аналіз легітимності Вебера та Ліпсета, але потребують емпіричних даних для підтвердження в умовах війни [9; 11].

Р. Патнем [10] розглядає соціальний капітал як ключовий чинник стабільності. Його ідеї про довіру та взаємодію між громадянами залишаються актуальними для України, де після 2022 року волонтерський рух і громадські ініціативи стали яскравим виявом соціального капіталу [10]. Проте Патнем аналізує переважно мирні суспільства, що ускладнює застосування його підходу до умов воєнного стану [10].

У книзі Е. Хоскінса та Б. О'Лафліна аналіз інформаційної війни акцентує увагу на ролі медіа в сучасних збройних конфліктах. У кон-

тексті російсько-української війни їхні ідеї допомагають зрозуміти, як громадські медіа та протидія дезінформації впливають на стабільність, посилюючи патріотизм, підтримуючи національний спротив і зміцнюючи довіру до державних інституцій. Однак для повнішого розуміння сучасної інформаційної війни важливо врахувати також вплив кібератак, цифрових технологій і соціальних мереж [6].

Дослідження Д. Кауфманна, А. Краая та М. Мاستруцці пропонує кількісні інструменти для оцінки політичної стабільності, ефективності урядування та протидії корупції. Індекси WGI, такі як Індекс політичної стабільності та відсутності насильства, є корисними для оцінки ситуації в Україні, але потребують адаптації до воєнного контексту, де особливої цінності набувають консолідація суспільства, послідовність застосування норм законів та достатній рівень міжнародної підтримки [7].

Загалом, ці джерела забезпечують міцну теоретичну основу для аналізу трансформації політичної стабільності в умовах воєнного стану: класичні праці Істона [5], Вебера [11], Ліпсета [9], Козера [3], Кеохейна та Ная [8] пропонують теоретичні рамки, тоді як сучасні дослідження Ареля та Дрісколла [1], Картерса, Барндта [2], Даймонда [4], Патнема [10], Хоскінса та О'Лафліна [6] додають емпірично-контекстуальні методи. Однак більшість джерел потребують адаптації до унікальних умов війни в Україні, зокрема через врахування ролі громадянського суспільства, кібератак та інформаційно-психологічних операцій.

Метою статті є аналіз трансформації концепту політичної стабільності в умовах воєнного стану в Україні.

Виклад основного матеріалу. Політична стабільність є ключовим поняттям у науці про політику, яке традиційно визначається як здатність політичної системи забезпечувати порядок, легітимність влади, ефективне функціонування державних інститутів, низький рівень конфліктів і передбачуваність політичних процесів у державі. Однак у контексті російсько-української війни (2014–2025), особливо в умовах воєнного стану, це поняття суттєво змінюється, адже екстремальні обставини вимагають переосмислення традиційних підходів для адаптації розуміння стабільності до нових викликів – таких як зовнішня агресія, економічна криза та певні обмеження демократичних механізмів. Ця концептуалізація політичної стабільності в умовах воєнного стану спирається на поєднання класичних теорій політичної науки та сучасних підходів, адаптованих до кризових умов, і пропонує цілісне

бачення цього феномену з урахуванням набутого Україною досвіду та ширшого міжнародного контексту.

Політична стабільність у воєнний період, як і в мирний час, також залежить від здатності політичної системи забезпечувати виконання основних функцій та зберігати легітимність влади. Однак вкрай важливими стають її здатність гарантувати безпеку своїм громадянам, мати високий рівень адаптивності до кризових умов, мобілізувати суспільство, об'єднувати його навколо національних інтересів, ефективно реагувати на виклики війни, зберігати баланс між правовими обмеженнями воєнного стану та основними демократичними принципами, а також здобувати міжнародну підтримку.

Концептуалізація політичної стабільності в умовах воєнного стану ґрунтується на кількох теоретичних підходах, які надають можливості для комплексного осмислення. Системний підхід, запропонований Д. Істоном [5], розглядає політичну стабільність як здатність системи обробляти «вхідні» виклики, такі як воєнні загрози, економічні труднощі чи соціальна напруга, і генерувати «вихідні» рішення, зокрема ефективні політичні рішення та консолідацію суспільства, зберігаючи при цьому рівновагу. У контексті російсько-української війни це проявляється в здатності України координувати оборонну, гуманітарну та економічну політику. Теорія легітимності, розроблена М. Вебером [11] і С. Ліпсетом [9], підкреслює, що у воєнний час легітимність влади може ґрунтуватися не лише на правовій основі (раціонально-легальній легітимності), а й на харизматичному лідерстві або здатності влади забезпечувати безпеку та виживання держави. В Україні зростання довіри до влади після 2022 року частково пояснюється харизматичним лідерством і ефективною комунікацією в умовах війни. Теорія конфліктів, сформульована Л. Козером, пояснює, що воєнний стан може як посилювати стабільність через консолідацію суспільства проти зовнішнього ворога, так і дестабілізувати систему через внутрішні конфлікти, спричинені економічною кризою, втратами чи обмеженнями громадянських свобод [3]. В Україні війна сприяла суспільній єдності, але тривалий конфлікт створює ризики соціальної втоми та напруги. Нарешті, міжнародний вимір, представлений ідеями Р. Кеохейна та Дж. Ная [8], наголошує, що політична стабільність у воєнний час значною мірою залежить від глобальних факторів, таких як міжнародна підтримка, санкції проти агресора та геополітичні зміни. У випадку України військова та фінансова

допомога від країн НАТО та ЄС, а також санкції проти росії стали ключовими факторами підтримки стабільності. Для наочності аналізу концепцій політичної стабільності в умовах воєнного стану сформовано відповідну таблицю 1.

Політична стабільність в умовах воєнного стану характеризується кількома вимірами. Інституційний – відображає здатність державних інститутів координувати оборону, економічну політику та гуманітарні заходи. В Україні це можна спостерігати у взаємодії між урядом, Збройними Силами та волонтерами. Соціальний – включає суспільну єдність і довіру до влади, що, за даними соціологічних опитувань, підтверджується значним зростанням патріотизму в Україні. Економічний – стосується стійкості економіки до воєнних викликів, яка в Україні підтримується завдяки зовнішній фінансовій допомозі партнерів.

Міжнародний – охоплює вплив глобальних факторів, таких як військова допомога, дипломатична солідарність та політика тиску на агресора. Демократичний – передбачає, попри обмеження свобод, збереження демократичних принципів, що в Україні досягається завдяки активності громадянського суспільства.

Порівняльна таблиця демонструє, що концепції політичної стабільності в умовах воєнного стану доповнюють одна одну. Системний підхід Істона підкреслює інституційну адаптивність, теорія легітимності Вебера та Ліпсета акцентує увагу на суб'єктивному сприйнятті влади, теорія конфліктів Козера пояснює подвійну роль війни в консолідації та дестабілізації, а підхід Кеохейна і Ная наголошує на глобальних факторах. Поєднання цих підходів дозволяє комплексно концептуалізувати політичну стабільність в умовах війни, як це видно на прикладі України.

Таблиця 1

Порівняльна таблиця концепцій політичної стабільності в умовах воєнного стану

Теоретичний підхід	Основна ідея	Критерії стабільності в умовах воєнного стану	Застосування до російсько-української війни	Міжнародний контекст	Сильні сторони	Обмеження
Системний підхід (Д. Істон)	Політична стабільність – це здатність системи обробляти «вхідні» виклики (воєнні, економічні, соціальні) і генерувати «вихідні» рішення (політичні рішення, консолідація суспільства), зберігаючи рівновагу	Ефективність інститутів, адаптивність до криз, координація політики	Координація оборонної, гуманітарної та економічної політики в Україні після 2022 року (наприклад, співпраця ЗСУ, уряду та волонтерів)	Зовнішня підтримка (військова допомога від НАТО) як «вхід» для стабільності системи	Комплексний аналіз взаємодії різних елементів системи	Ігнорує емоційні та культурні аспекти стабільності
Теорія легітимності (М. Вебер, С. Ліпсет)	Стабільність залежить від легітимності влади, яка під час війни може базуватися на харизматичному лідерстві чи здатності гарантувати безпеку	Довіра до влади, харизматичне лідерство, сприйняття безпеки	Зростання довіри до влади в Україні після 2022 року завдяки ефективній комунікації представників політичної влади	Міжнародне визнання легітимності України (підтримка ООН, ЄС) посилює внутрішню стабільність	Враховує суб'єктивне сприйняття влади громадянами	Не пояснює, як легітимність впливає на економічні чи інституційні аспекти
Теорія конфліктів (Л. Козер)	Воєнний стан може посилювати стабільність через консолідацію проти ворога, але також спричиняти внутрішні конфлікти через кризи	Суспільна єдність проти зовнішньої загрози, рівень внутрішніх конфліктів	Консолідація українського суспільства проти росії, але ризики соціальної втоми через економічні труднощі	Глобальні конфлікти (енергетична криза, міграція) впливають на стабільність в інших регіонах	Пояснює подвійну роль конфліктів у стабільності	Обмежений фокус на інституційні чи зовнішні фактори
Міжнародний вимір (Р. Кеохейн, Дж. Най)	Стабільність залежить від глобальних факторів: міжнародної підтримки, санкцій, геополітичних змін	Зовнішня допомога, санкції проти агресора, інформаційна підтримка	Військова та фінансова допомога від НАТО і ЄС, санкції проти росії зміцнюють стабільність України	Вплив війни на глобальну стабільність (енергетична криза, геополітичні зрушення)	Враховує глобалізацію та взаємозалежність держав	Мінімальна увага до внутрішніх соціальних чи інституційних процесів

Аналіз теорій політичної стабільності дає змогу сформулювати основні положення концептуальної моделі політичної стабільності в умовах воєнного стану в Україні. Ця модель передбачає поєднання внутрішніх чинників: стійкість (ефективність інститутів, суспільна консолідація, економічна адаптація), зовнішню підтримку (міжнародна допомога, санкції, інформаційна протидія) та баланс між безпекою і демократією (збереження свобод і запобігання авторитаризму). Виходячи із цієї моделі, можна констатувати, що політична стабільність в Україні залежить від високого рівня суспільної єдності, адаптивності соціальних та політичних інститутів і міжнародної підтримки. При цьому слід зауважити, що виклики, з якими стикається політична стабільність в Україні, пов'язані зокрема з обмеженнями демократичних свобод, постійними безпековими викликами та нестабільністю економіки. Водночас, у міжнародному контексті вплив війни відчутний, зокрема в зміні енергетичних, економічних та безпекових підходів до розуміння політичної стабільності.

Таким чином, концептуалізація політичної стабільності в умовах воєнного стану передбачає переосмислення традиційних підходів через призму адаптивності, консолідації, міжнародного впливу та збереження активного громадянського суспільства. Аналізуючи ситуацію в Україні, можна дійти висновку, що стабільність у воєнний час є динамічним процесом, який залежить від взаємодії внутрішніх і зовнішніх факторів, і може слугувати основою для аналізу подібних ситуацій інших країн.

Важливим фактором у збереженні політичної стабільності в умовах воєнного стану в Україні є громадянське суспільство. У контексті російсько-української війни громадянське суспільство не лише компенсує обмеження демократичних свобод, спричинені воєнним станом, але й сприяє зміцненню довіри до інститутів держави, забезпечує соціальну згуртованість і формує патріотичні настрої, які є критично важливими для стабільності політичної системи. Цей соціальний вимір політичної стабільності, як підкреслюється в теорії конфліктів Л. Козера, дозволяє суспільству консолідуватися проти зовнішньої загрози, водночас пом'якшуючи внутрішню напругу, спричинену економічними труднощами чи обмеженнями свобод.

В Україні громадянське суспільство проявило себе як потужний актор, який здатен ефективно відповідати на воєнні загрози. Волонтерський рух, який активізувався ще з 2014 року, досяг сьогодні безпрецедентного рівня. Громадські організації та фонди, такі

як «Повернись живим», зібрали значні кошти для підтримки Збройних Сил України, забезпечуючи їх військовим обладнанням, транспортом, пристроями зв'язку та медичними засобами. За даними зазначеного фонду, у 2022–2025 роках волонтери передали армії обладнання на сотні мільйонів доларів. Ставши важливою підтримкою дій держави, ця діяльність підвищила ефективність оборони, зміцнила довіру громадян до спільних зусиль, значною мірою компенсувала обмеження від централізації влади. Волонтерські ініціативи також сприяли покращенню гуманітарної ситуації, а саме завдяки підтримці внутрішньо переміщених осіб вони значно покращили настрої в суспільстві.

Громадські медіа відіграли не менш важливу роль у формуванні патріотичних настроїв. Протидіючи російській дезінформації, яка, як зазначено у наукових підходах Кеохейна та Ная, суттєво впливає на політичну стабільність, вони активно висвітлювали успіхи ЗСУ, невдачі ворога та численні гуманітарні ініціативи, що сприяло зміцненню суспільної довіри до рішень Президента України, уряду, Верховної Ради, безпекових структур та місцевих органів влади. Про значний внесок медіа у консолідацію суспільства також свідчать результати опитувань, згідно з якими у 2022 році рівень довіри до Збройних Сил України досягав 90%, а до волонтерів – понад 80%.

Громадянське суспільство, як було зазначено, також компенсує обмеження демократичних свобод воєнного стану (свободи зібрань, цензури в медіа та заборони діяльності певних політичних партій), які початково викликали занепокоєння щодо стану демократії в країні. Проте активність громадянського суспільства, зокрема дії громадських організацій, правозахисників та волонтерських об'єднань, дозволила зберегти належний рівень забезпечення прав громадян.

Теоретично роль громадянського суспільства можна пояснити через системний підхід Істона, де воно забезпечує зворотний зв'язок від суспільства. Завдяки цьому відбувається підвищення адаптивності політичної системи. Крім того, відповідно до теорії легітимності Вебера та Ліпсета, громадянське суспільство зміцнює легітимність влади, яка виявляє здатність співпрацювати з громадянами. У контексті російсько-української війни громадянське суспільство стало посередником між державою та громадянами, сприяючи соціальній згуртованості та зменшуючи ризики внутрішніх конфліктів, як передбачено теорією Козера.

На міжнародному рівні українська громадськість також відіграє важливу роль, привертаючи увагу до війни, забезпечуючи підтримку

міжнародних організацій та залучаючи додаткові кошти донорів. Активність українських громадських організацій сприяла посиленню міжнародної підтримки, що, як зазначають Кеохейн і Най, є одним з ключових факторів стабільності. Наприклад, кампанії на підтримку України, організовані діаспорою та міжнародними НГО, сприяли збору гуманітарної допомоги та тиску на уряди країн Заходу для надання військової підтримки.

Таким чином, громадянське суспільство в Україні, волонтерський рух, громадські медіа та правозахисники в умовах воєнного стану є важливим чинником політичної стабільності, компенсуючи обмеження демократичних свобод, зміцнюючи довіру до влади та забезпечуючи соціальну згуртованість, вони демонструють унікальну здатність українського суспільства адаптуватися до викликів війни.

Висновки. Дослідження трансформації концепту політичної стабільності в умовах воєнного стану в Україні виявило ключові зміни в її теоретичному осмисленні та практичній реалізації. Воєнний стан впливає на трансформацію традиційних уявлень про стабільність, акцентуючи увагу на адаптивності політично-соціальних інститутів, суспільній консолідації, балансі між безпекою та демократією.

Використовуючи теоретичні положення системного підходу Істона, можна обґрунтувати здатність політичної системи України відповісти на військові, економічні та соціальні виклики через координацію оборони та гуманітарної політики в умовах повномасштабної

війни. Теорія легітимності Вебера і Ліпсета дає можливість пояснити зростання довіри до влади в Україні завдяки харизматичному лідерству та ефективній протидії агресії, хоча обмеження свобод створюють ризики для демократичної легітимності. Теорія конфліктів Козера розкриває подвійну роль війни: консолідація суспільства проти зовнішньої загрози зміцнює стабільність, але економічні проблеми та соціальна втома загрожують виникненням внутрішніх конфліктів. Теоретичний підхід Кеохейна та Ная підкреслює значення військової і фінансової підтримки, зокрема від НАТО та ЄС, а також необхідність реалізації санкційної політики проти росії.

Громадянське суспільство України відіграє ключову роль у консолідації суспільства, протидії дезінформації та компенсує обмеження свобод.

Запропонована концептуальна модель політичної стабільності поєднує внутрішню стійкість (інституційну адаптивність, соціальну єдність), зовнішню підтримку (допомогу, санкції) та баланс, який забезпечується механізмами контролю активного громадянського суспільства. Український досвід демонструє модель забезпечення адаптивності політичної системи у воєнний час, необхідність подолання економічних викликів та важливість дотримання громадянських прав. У подальших дослідженнях перспективним є порівняння цього досвіду з результатами інших конфліктів, аналізування впливу війни на стан демократії та розроблення стратегії відновлення у післявоєнний період.

Література:

1. Arel D., & Driscoll J. Ukraine's Unnamed War: Before and After the 2022 Invasion. Cambridge: Cambridge University Press. 2023. 320 p.
2. Carothers T., & Barndt W. Think again: Civil Society. *Foreign Policy*. 1999. № 117. P. 18–29.
3. Coser L. The Functions of Social Conflict: An Examination of the Concept of Social Conflict and Its Use in Empirical Sociological Research. Glencoe: Free Press. 1964. 192 p.
4. Diamond L. Developing Democracy: Toward Consolidation. Baltimore: Johns Hopkins University Press. 1999. 384 p.
5. Easton D. A Systems Analysis of Political Life. New York: Wiley. 1965. 507 p.
6. Hoskins A., & O'Loughlin B. War and Media: The Emergence of Diffused War. Cambridge: Polity Press. 2010. 240 p.
7. Kaufmann D., Kraay A., & Mastruzzi M. The Worldwide Governance Indicators: Methodology and Analytical Issues. *Hague Journal on the Rule of Law*. 2011. Vol. 3, № 2. P. 220–246.
8. Keohane R., & Nye J. Power and Interdependence. Pearson. 2011. 368 p.
9. Lipset S. Some Social Requisites of Democracy: Economic Development and Political Legitimacy. *The American Political Science Review*. 1959. Vol. 53, № 1. P. 69–105.
10. Putnam R. Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community. Touchstone Books by Simon & Schuster. 2001. 544 p.
11. Weber M. Economy and Society: An Outline of Interpretive Sociology. Berkeley, CA: University of California Press. 1978. 1469 p.

Дата надходження статті: 13.07.2025

Дата прийняття статті: 18.07.2025

Опубліковано: 01.10.2025